

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА**

АНДРУСЬ Ольга Іванівна

УДК 378.147: 33: 378.4: 62

**ОРГАНІЗАЦІЯ МОДУЛЬНОГО НАВЧАННЯ
ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ТЕХНІЧНИХ
УНІВЕРСИТЕТАХ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України, Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент АПН України
СИСОЄВА Світлана Олександрівна,
завідувач відділу інноваційних педагогічних
технологій Інституту педагогічної освіти і освіти
дорослих АПН України.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
РОМАНОВСЬКИЙ Олександр Олексійович,
ректор Українсько-американського гуманітарного
інституту «Вісконсінський міжнародний
університет (США) в Україні»;

кандидат педагогічних наук, доцент
КОВАЛЬЧУК Галина Олександрівна,
доцент кафедри педагогіки та психології
Державного вищого навчального закладу
«Київський національний економічний
університет України ім. Вадима Гетьмана».

Захист відбудеться 9 вересня 2010 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 5 серпня 2010 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.Д. СИРОТЮК

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Інтеграція України в європейський освітній та інформаційний простір, динаміка сучасних ринкових процесів висувають нові вимоги до підвищення якості професійної підготовки фахівців технічного профілю. Навчання економічних дисциплін сприяє формуванню у студентів не тільки економічних знань, умінь і навичок, необхідних у професійній діяльності, але й забезпечує їм практичний досвід адаптації до ринкової економіки. В умовах реалізації в Україні положень Болонського процесу та впровадження у практику вищої школи кредитно-модульної системи підготовки фахівців модернізація змісту, форм і методів навчання економічних дисциплін набуває особливого значення.

Вихідні концептуальні положення проблеми організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах визначаються провідними державними освітніми документами: Законами України «Про освіту» (від 23 травня 1991 р.), «Про вищу освіту» (від 19 лютого 2009 р. (зі змінами і доповненнями)), Концепцією розвитку економічної освіти в Україні (Наказ Міністерства освіти та науки України № 501 від 23 січня 2004 р.), Програмою дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України (Наказ Міністерства освіти та науки України № 49 від 23 січня 2004 р.), Положенням про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу (Наказ Міністерства освіти і науки України № 774 від 30 грудня 2005 р.), Програмою розвитку освіти в Україні на

2005-2010 роки.

Професійна підготовка майбутніх фахівців у вищій школі є предметом наукових досліджень, які відображають такі її аспекти як філософія сучасної вищої освіти (В.П. Андрущенко, І.А. Зязюн, В.Г. Кремень), теоретичні та методичні засади неперервної професійної освіти (С.У. Гончаренко, Н.Г. Ничкало, С.О. Сисоєва та ін.), дидактика та методика навчання у вищій школі (А.М. Алексюк, В.В. Краєвський, І.Я. Лернер, О.Г. Мороз, В.В. Олійник, А.В. Петровський, М.М. Скаткін).

Проблеми організації, змісту та розвитку вищої технічної освіти знайшли відображення у працях М.З. Згуровського, О.Е. Коваленко, М.І. Лазарева, В.А. Петрук, О.Г. Романовського, Л.Л. Товажнянського, Д.В. Чернілевського.

Висвітленню проблем вищої економічної освіти присвячені наукові дослідження В.Я. Боброва, Г.О. Ковальчук, В.А. Козакова, О.С. Падалки, О.О. Романовського, О.Т. Шпака.

Дослідження проблем модульного навчання у вищій школі започатковано С. Постлесуайтом, Р. Херстом (США), І. Боймом, Дж. Шнайдером (Німеччина), Дж. Гарфілдом (Велика Британія), Ю.А. Устинюком (Росія), Л.А. Йовайшею, П.А. Юцявичене (Литва). Вагомим доробком у розвитку теорії та практики модульного навчання у вищій школі є й фундаментальні праці українських дослідників, зокрема А.В. Алексюка, В.І. Бондара.

Практичний досвід використання модульного навчання у вищій школі узагальнюють ряд дисертаційних досліджень, зокрема у професійній підготовці: педагогів (І.І. Бабин, І.М. Богданова, Л.О. Гранюк, О.А. Дубасенюк, З.С. Кучер, Г.М. Мельниченко, І.Я. Мищук, Н.І. Шиян (Україна), В.В. Карпов, О.Г. Проворова (Росія); економістів (К.Ф. Беркита, Г.О. Ковальчук, І.В. Мороз, Т.Б. Поясок); лікарів (Н.А. Іванькова); аграріїв (А.І. Дьомін, П.Г. Лузан (Україна), О.А. Орчакова, П.Ф. Кобрушко, П.С. Петков, В.О. Халюткін (Росія); менеджерів (М.Г. Вієвська); військовослужбовців (А.І. Комишан, Л.В. Штефан).

Заслуговують на увагу й дослідження рейтингового контролю знань в умовах модульного підходу (Л.М. Романишина, О.О. Безносок, І.М. Романюк, О.Ю. Сидорко, М.П. Сукнов (Україна); В.Ж. Куклін, В.Г. Наводний (Росія).

Проблеми організації модульного навчання студентів у технічних університетах також активно досліджуються за напрямками: теорії та методики загальнонаукової підготовки фахівців (Е.В. Лузік), фундаментальної підготовки бакалавра (Н.В. Ладогубець), дипломного проектування фахівців (М.Г. Тересявичене (Литва), психолого-педагогічної підготовки фахівців (М.В. Фоміна), навчання

студентів технічних дисциплін (С.Ф. Артюх, І.М. Буцик, В.М. Олексенко (Україна), В.М. Гарєєв, Є.М. Дурко, С.О. Кашин, С.І. Куликов, Ю.Ф. Тимофєєва, Л.М. Пономарьова (Росія), навчання студентів філософсько-політологічних дисциплін (О.В. Попович), навчання студентів іноземних мов (В.Р. Пасвянскене (Литва), В.Г. Коваленко, В.В. Тітова (Україна); організації самостійної роботи студентів (І.В. Хом'юк), розвитку творчого потенціалу студентів (О.П. Попова).

Однак, незважаючи на значну кількість наукових праць, поза увагою дослідників залишилося обґрунтування змісту, форм і методів організації модульного навчання економічних дисциплін в умовах технічного університету.

Враховуючи соціально-економічну значущість економічних знань, умінь і навичок у професійній діяльності майбутніх фахівців технічного профілю, об'єктивну потребу підвищення якості їх економічної підготовки, недостатнє теоретичне розроблення та практичне впровадження проблеми у діяльність технічних університетів темою дисертаційного дослідження було обрано: «Організація модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану наукових досліджень відділу педагогічних технологій неперервної професійної освіти Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих АПН України за темами: «Психолого-педагогічні засади реформування організації і змісту діяльності вищої школи в Україні (теоретико-методологічний аспект)» (РК № 0196U008876) та «Психолого-педагогічні основи технології навчання у вищій школі» (РК № 0199U0000390).

Тему дослідження затверджено Вченою радою Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих АПН України (протокол № 3 від 24 лютого 2005 р.) та погоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 7 від 27 вересня 2005 р.).

Об'єкт дослідження: професійна підготовка студентів технічного університету.

Предмет дослідження: зміст, форми й методи організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах.

Мета дослідження полягає в тому, щоб розробити й обґрунтувати модель

організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах.

Для досягнення мети було поставлено такі **завдання**:

1. Проаналізувати стан дослідженості проблеми у педагогічній теорії та практичній діяльності технічних університетів України.
2. Розробити й обґрунтувати модель організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах.
3. Здійснити відбір і формування змісту навчальних модулів економічних дисциплін у технічних університетах.
4. Визначити й експериментально перевірити форми й методи модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах.
5. Обґрунтувати критерії ефективності й експериментально перевірити ефективність організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах за розробленою моделлю.
6. Розробити методичні рекомендації з організації модульного навчання економічних дисциплін в умовах технічного університету.

Гіпотеза дослідження полягає у тому, що ефективність організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах підвищується, якщо:

– активізувати традиційні форми організації пізнавальної діяльності студентів; розробити та застосувати навчальні тренінги на основі інтерактивних методів навчання - розв'язування диференційованих задач, вирішення проблемних ситуацій, підготовки та проведення партнерських дискусій, ділових ігор, навчальних презентацій, проектів тощо;

– розробити та впровадити у навчальний процес навчально-методичний комплект, який складається з навчальної програми, побудованої за модульним принципом, електронного навчального посібника, практикуму та методичних рекомендацій з організації модульного навчання економічних дисциплін для студентів і викладачів.

Методологічну основу дослідження становлять положення та принципи філософії та педагогіки про взаємозв'язок соціальних і педагогічних явищ, єдність теорії та практики, активність і всебічний розвиток людини у процесі пізнання, концепції демократизації та гуманізації освіти та виховання молоді.

Теоретичну основу дослідження становлять наукові положення: філософії сучасної вищої освіти (В.П. Андрущенко, І.А. Зязюн, В.Г. Кремень); теоретичних і

методологічних засад неперервної професійної освіти (С.У. Гончаренко, Н.Г. Ничкало, С.О. Сисоєва); проблем дидактики та методики навчання у вищій школі (А.В. Алексюк, В.В. Краєвський, І.Я. Лернер, О.Г. Мороз, В.В. Олійник, А.В. Петровський М.М. Скаткін,); проблем організації та змісту вищої технічної освіти (М.З. Згуровський, О.Е. Коваленко, М.І. Лазарев, В.А. Петрук, О.Г. Романовський, Л.Л. Товажнянський); економічної освіти молоді (В.Я. Бобров, Г.О. Ковальчук, В.А. Козаков, О.С. Падалка, О.О. Романовський, О.Т. Шпак); модульного навчання у вищій школі (А.В. Алексюк, В.І. Бондар, П.А. Юцявичене); проблем організації модульного навчання професійної підготовки фахівців у технічних університетах: теорії та методики загальнонаукової підготовки студентів (Е.В. Лузік), фундаментальної підготовки бакалавра (Н.В. Ладогубець), дипломного проектування майбутніх фахівців (М.Г. Тересявичене), психолого-педагогічної підготовки студентів (М.В. Фоміна), навчання студентів технічних дисциплін (С.Ф. Артюх, І.М. Буцик, В.М. Олексенко та ін.), навчання студентів філософсько-політологічних дисциплін (О.В. Попович), навчання студентів іноземних мов (В.Р. Пасвянскене), В.Г. Коваленко, В.В. Тітова), організації самостійної роботи студентів (І.В. Хом'юк), розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців (О.П. Попова); рейтингового контролю знань студентів в умовах модульного підходу (Л.М. Романишина, О.О. Безносок, І.М. Романюк, О.Ю. Сидорко).

Методи дослідження: а) *теоретичні* – системно-структурний (класифікація, систематизація, моделювання) ретроспективний аналіз філософської, психолого-педагогічної літератури, нормативно-правових документів, дисертаційних робіт для визначення концептуальних положень досліджуваної проблеми; вивчення навчальних планів, програм, посібників, методичної літератури з метою виявлення чинників й особливостей впливу на студентів у процесі модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах; б) *емпіричні* – діагностичні (бесіди, інтерв'ювання, анкетування, тестування, ранжування); обсерваційні (педагогічного спостереження); методи математичної статистики для кількісного та якісного аналізу емпіричних даних; констатувальний та формувальний педагогічний експеримент з метою дослідження сучасного стану, доведення педагогічної ефективності розробленої моделі, відібраного та сформованого змісту, розроблених форм і методів організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах.

Організація та етапи дослідження. Дослідження проводилося у три етапи, впродовж 2002-2009 років.

На першому (*пошуково-діагностичному*) етапі (2002-2003) здійснено огляд науково-педагогічної літератури, вивчено стан дослідженості проблеми організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження, обґрунтовано програму дослідницької роботи та проведено констатувальний експеримент.

На другому (*експериментальному*) етапі (2004-2007) обґрунтовано та розроблено модель організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах, здійснено відбір і формування змісту модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах, розроблено й експериментально перевірено форми й методи модульного навчання економічних дисциплін, розроблено та впроваджено у практику технічних університетів навчально-методичний комплект для формування загальнотеоретичної складової економічної підготовки студентів в умовах модульного навчання, обґрунтовано критерії ефективності та експериментально перевірено ефективність організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах за розробленою моделлю.

На третьому (*аналітичному*) етапі (2008-2009) було підведено підсумки формувального експерименту, узагальнено та статистично проаналізовано його результати, здійснено написання та оформлення тексту дисертаційної роботи, сформульовано загальні висновки.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалася у Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут», Національному університеті «Львівська політехніка», Київському національному університеті будівництва та архітектури, Національному університеті харчових технологій, Національному університеті кораблебудування імені адмірала Макарова. На всіх рівнях експериментальної роботи задіяно 980 студентів та 35 викладачів.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає у тому, що:

– *вперше* обґрунтовано й експериментально перевірено *модель* організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах, яка складається з трьох *компонент*: *нормативної* (вимоги галузевих стандартів вищої освіти), *цільової* (пізнавальні, виховні та розвивальні цілі модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах), *організаційно-процесуальної* (етапи організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах); теоретично обґрунтовано *складові* економічної підготовки студентів (загальнотеоретичну, практично-прикладну, організаційно-управлінську, соціально-адаптаційну), визначено та проаналізовано їх *функції* у професійній підготовці майбутніх фахівців технічного профілю;

– *подальшого розвитку* набули *принципи, зміст, форми, методи* та *критерії ефективності* модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах;

– *удосконалено структуру та зміст навчальних програм* з економічних дисциплін у технічних університетах на засадах модульності.

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що розроблено та впроваджено *навчально-методичний комплект* для формування загальнотеоретичної складової економічної підготовки студентів в умовах модульного навчання, який складається з навчальної програми, побудованої за модульним принципом, електронного навчального посібника, практикуму та методичних рекомендацій з організації модульного навчання економічних дисциплін для студентів і викладачів. Розроблені матеріали можуть бути використані для складання навчальних програм, навчально-методичних посібників у організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах.

Результати дослідження **впроваджено** у Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут» (довідка № 16 від 10 лютого 2009 р.), Національному університеті «Львівська політехніка» (довідка № 66-01-59 від 13 березня 2009 р.), Київському національному університеті будівництва та архітектури (довідка № 27-04-112 від 16 березня 2009 р.), Національному університеті кораблебудування імені адмірала С.М. Макарова (довідка № 337/66-11 від 5 лютого 2009 р.), Національному університеті харчових технологій (довідка № 42-01 від 25 березня 2009 р.), Херсонському національному технічному університеті (довідка № 110-51/22 від 28 січня 2009 р.).

У процесі наукового дослідження автор особисто брала участь у реалізації розробленої моделі організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах, виконуючи методичну, організаційну та науково-дослідну

роботу на посаді старшого викладача кафедри економіки і підприємництва Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут».

Вірогідність результатів дослідження забезпечена методологічним обґрунтуванням його вихідних положень із використанням наукових джерел, ресурсів Інтернету, використанням комплексу взаємопов'язаних методів, адекватних об'єкту, предмету, меті та завданням дослідження, системним аналізом теоретичного та емпіричного матеріалу, кількісним та якісним аналізом експериментальних даних, репрезентативністю вибірки й обробкою результатів дослідження з використанням методів статистики.

На захист виносяться:

– *модель організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах, яка складається з трьох компонент: нормативної* (вимоги галузевих стандартів вищої освіти), *цільової* (пізнавальні, виховні та розвивальні цілі модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах), *організаційно-процесуальної* (етапи організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах);

– *принципи, зміст, форми, методи та критерії ефективності* модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах;

– *результати експериментального модульного навчання* за розроблею моделлю, які в статистично значущих межах забезпечили підвищення ефективності економічної підготовки студентів у технічних університетах.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертації доповідалися на засіданнях відділу педагогічних технологій неперервної професійної освіти Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих АПН України, науково-методичному семінарі «Управління процесом кадрового забезпечення та інноваційного розвитку вищих навчальних закладів України» (Київ, 2007), оприлюднювалися в доповідях та виступах на міжнародних науково-практичних конференціях: «Наукові засади економіки і управління освітою» (Переяслав-Хмельницький, 2004), «Наука і освіта 2005» (Дніпропетровськ, 2005), «Творчість та освіта у вимірах XXI століття» (Київ, 2005), «Економічна організація та економічна освіта: взаємообумовленість стратегій розвитку» (Київ, 2007), «Україна в євроінтеграційних процесах: проблеми і перспективи (Київ, 2007).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження відображено у 17

публікаціях, серед яких: 1 навчальний посібник, рекомендований Міністерством освіти та науки України, 1 методичні рекомендації з організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах, 10 публікацій у наукових фахових виданнях з педагогічних наук, затверджених ВАК України, 5 – у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (281 найменування, з них 18 – іноземними мовами) та 6 додатків на 92 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 347 сторінок, з них 227 сторінок – основна її частина. Рукопис містить 17 таблиць, 8 рисунків, 10 діаграм.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження обраної проблеми, визначено мету, об'єкт, предмет, завдання та методи дослідження, його методологічну та теоретичну основу, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів, наведено дані щодо їх апробації та впровадження.

У першому розділі – «Теорія та практика професійної підготовки студентів у технічних університетах» – проаналізовано проблему професійної підготовки студентів технічних університетів у педагогічній теорії, розкрито теоретичні засади організації модульного навчання у вищих навчальних закладах, виявлено особливості організації навчання економічних дисциплін у вищій школі, досліджено сучасний стан організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах.

Теоретичний аналіз проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців технічного профілю дозволив зробити висновок, що *професійна підготовка студентів технічних університетів* – це організаційно-методичний процес формування у студентів їх професійної компетентності, активної життєвої позиції, внутрішньої культури, здатності до продуктивного спілкування з навколишнім світом для професійно-особистісної та соціальної реалізації, навчання та самоосвіти упродовж життя. *Економічна підготовка студентів технічних університетів* як складова їх професійної підготовки спрямована на: формування у студентів *системи економічних знань, умінь і навичок* для оцінки та розв'язання економічних завдань у

професійній діяльності, забезпечення особистісних і суспільно значущих результатів і потреб; виховання *економічної культури* студентів; розвиток *особистісних якостей* майбутніх фахівців, які сприяють успішній професійній діяльності майбутнього фахівця та його самореалізації.

Аналіз психолого-педагогічних джерел з теорії та історії організації модульного навчання засвідчив, що *модульне навчання* – це комплексний, системний навчально-методичний засіб організації пізнавальної діяльності й професійно-особистісного розвитку студентів на основі органічної інтеграції його цілей, змісту, форм, методів та моніторингу результатів. Аналіз поняття «модуль» (лат. *modulus* – міра) довів правомірність використання у педагогіці вищої школи поняття *навчальний модуль* як форми організації пізнавальної діяльності студентів, яка об'єднує мотиваційно-цільову, пізнавально-змістову, контрольню-рефлексивну функції навчання та забезпечує формування у студентів рівня знань, умінь і навичок відповідно до галузевих стандартів вищої освіти.

У процесі аналізу психолого-педагогічних джерел виявлено *особливості* навчання економічних дисциплін у вищій технічній школі. Вони дозволяють зробити висновок, що ефективність модульного навчання підвищується, якщо в основу його організації покладено сучасні педагогічні підходи: технологічний (В.І. Загвязинський, О.М. Пехота, Г.К. Селевко), процесуально-змістовий (С.У. Гончаренко, О.М. Леонтьєв, Б.Ф. Ломов, А.В. Петровський), особистісно орієнтований (І.О. Зимня, П.С. Перепелиця, В.В. Рибалка), активізації навчання (А.О. Вербицький, Г.О. Ковальчук), розвитку творчості студентів (І.Я. Лернер, С.О. Сисоєва, В.Е. Штейнберг).

Дослідження *сучасного стану* засвідчило, що в технічних університетах переважає формальний підхід до організації модульного навчання економічних дисциплін. Відповідно й студенти не набувають достатнього рівня економічних знань, умінь і навичок. Так, 94 % студентів (загальна кількість респондентів – 413) пов'язують успіх професійної діяльності з рівнем сформованості економічних знань, умінь і навичок. Однак результати контрольних зрізів з економічних дисциплін свідчать про їх недостатню сформованість, оскільки високий рівень сформованості виявлено у 19,3 % студентів, середній – у 30,7 %, нижче середнього – у 35,5 % та низький – у 14,5 %. Причинами такої ситуації є недостатня мотивованість студентів та усвідомлення ними значущості економічних знань, умінь і навичок у професійній діяльності майбутнього фахівця. Під час відвідування практичних занять з економічних дисциплін було виявлено переважання формального підходу до формування змісту навчальних модулів, недостатню розробленість і методичну готовність викладачів економічних дисциплін до використання ефективних форм і методів навчання, недостатнє володіння студентів ефективними методами учіння.

У другому розділі – **«Зміст, форми й методи модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах»** – розкрито принципи організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах, подано модель організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах, здійснено відбір і формування змісту модульного навчання

економічних дисциплін у технічних університетах, обґрунтовано форми й методи організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах.

На основі аналізу навчальних планів і програм з економічних дисциплін, вивчення психолого-педагогічних джерел виявлено *складові та функції* економічної підготовки у технічних університетах. До *складових* економічної підготовки у технічних університетах, які забезпечують набуття студентами професійно орієнтованих економічних знань, умінь і навичок, належать: *загальнотеоретична*, яка спрямована на формування фундаментальних економічних понять і закономірностей; *практично-прикладна*, яка сприяє формуванню професійно орієнтованих економічних знань, умінь і навичок; *організаційно-управлінська*, спрямована на усвідомлення студентами сутності управлінської та маркетингово-збутової діяльності майбутнього фахівця; *соціально-адаптаційна* забезпечує пристосування майбутнього фахівця до ринку. Сутність виявлених складових економічної підготовки студентів у технічних університетах характеризують *пізнавальна, практично-професійна, соціально-адаптаційна функції* економічних дисциплін. Обґрунтовано *принципи* організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах. *Усталені принципи* – модульності, системності, забезпечення дидактичної мети, гнучкості, дієвості та оперативності знань, усвідомленої перспективи, паритетності, різноплановості методичного консультування, встановлення зворотного зв'язку. *Специфічний принцип* – проектування змісту, форм і методів модульного навчання економічних дисциплін. Розроблено й обґрунтовано *модель організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах*, яка складається з нормативної, цільової та організаційно-процесуальної компонент (рис. 1).

Нормативна компонента моделі характеризує зміст економічної підготовки відповідно до вимог галузевих стандартів вищої освіти. *Цільова компонента моделі* відображає пізнавальні, виховні та розвивальні цілі організації модульного навчання економічних дисциплін. *Пізнавальні цілі* модульного навчання економічних дисциплін полягають у набутті студентами професійно орієнтованих економічних знань, умінь і навичок для формування галузевої, національної та світової суспільно-економічної картини. *Виховні цілі* модульного навчання економічних дисциплін виявляються у формуванні економічної

культури майбутнього фахівця як важливого утворення його особистості. *Розвивальні цілі* модульного навчання економічних дисциплін полягають у розвитку особистісних якостей майбутніх фахівців, які сприяють їх успішній професійній діяльності та самореалізації. *Організаційно-процесуальна компонента моделі* відображає етапи організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах. *Засади* організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах характеризують складові, функції економічної підготовки студентів та принципи його організації. *Практична організація* модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах забезпечена структуруванням навчальних модулів з економічних дисциплін, формуванням та відбором змісту, обґрунтуванням і розробленням форм і методів організації модульного навчання економічних дисциплін. *Ефективність* організації модульного навчання економічних дисциплін характеризують обґрунтовані критерії ефективності модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах.

У процесі дослідження з'ясовано, що *зміст* модульного навчання економічних дисциплін відображає вимоги галузевих стандартів вищої освіти щодо професійно-галузевих економічних знань, умінь і навичок студентів і способи їх набуття. Аналіз змісту діючих навчальних програм, навчально-методичних матеріалів з економічних дисциплін у технічних університетах свідчить про те, що усталена практика *формування* навчальних модулів з економічних дисциплін має *організаційно-процесуальний* характер, пов'язаний із потребою проведення атестаційного контролю успішності студентів. Однак встановлено, що *логічно-змістове* утворення навчальних модулів є більш цілевідповідним та ефективним у практичному засвоєнні студентами змісту економічних дисциплін відповідно до нормативних положень Болонського процесу. Тому в формуванні навчальних модулів було виділено тематичний, заліковий та кредитний модулі. *Тематичний модуль* відображає зміст окремої теми економічної дисципліни та методично забезпечується навчальним тренінгом. Близькі за змістом *тематичні* модулі утворюють *заліковий модуль*, який характеризує зміст окремого розділу економічної дисципліни та має заліковий характер. Залікові модулі інтегруються у *кредитний модуль*, який відтворює структуру та зміст окремої економічної дисципліни.

У розділі здійснено *відбір і формування змісту* загальнотеоретичної, практично-прикладної, організаційно-управлінської та соціально-адаптаційної складових економічної підготовки студентів у технічних університетах. Сформульовано *принципи відбору змісту* економічних дисциплін (відображення соціального замовлення суспільства, цілісності формування професійного та

економічного знання, відповідності змісту економічних дисциплін цілям модульного навчання, єдності предметно-змістового та діяльнісного аспектів модульного навчання економічних дисциплін) та розкрито їх зміст. Проведено порівняльний *аналіз змісту й якості діючих навчальних програм* з економічних дисциплін у технічних університетах. На його основі здійснено відбір і формування змісту тематичних модулів з економічних дисциплін. Розроблено *навчально-методичний комплект* для формування загальнотеоретичної складової економічної підготовки студентів в умовах модульного навчання, який складається з навчальної програми, побудованої за модульним принципом, електронного навчального посібника, практикуму та методичних рекомендацій з організації модульного навчання економічних дисциплін для студентів і викладачів.

Встановлено, що традиційні *форми* організації навчання економічних дисциплін – лекції, практичні заняття, самостійна робота як способи реалізації пізнавальної діяльності студентів набувають ефективності за умови їх активізації. Доведено, що лекція як форма забезпечення теоретичних настанов та викладок педагога в умовах модульного навчання підвищує ефективність, якщо застосувати взаємодію та діалог студентів і викладача у розв'язуванні проблем, ситуацій, завдань практично-прикладного характеру, використати мультимедіа засоби, структурно-логічні схеми, ілюстрації тощо. Практичне заняття як форма закріплення теоретичного матеріалу студентами та контролю сформованості їх економічних знань, умінь і навичок підвищує ефективність, якщо застосувати *навчальний тренінг*. Це – проєктований навчально-виховний процес набуття студентами пізнавального досвіду в тематичному модулі. Організаційно-методичне забезпечення розроблених навчальних тренінгів складають *інтерактивні методи* навчання як засоби пізнання майбутніми фахівцями економічних систем, закономірностей, суб'єктів, об'єктів, предметів професійних відносин, критеріїв та методів досліджень у їх професійній діяльності. До них віднесено: розв'язування диференційованих задач, проблемних ситуацій; проведення партнерських дискусій, ділових ігор; підготовку презентацій, навчальних проєктів; виконання тестових завдань. Вони моделюють реальну професійну діяльність майбутніх фахівців в умовах ринку. Робота студентів на практичних заняттях у складі малих груп на умовах змагання також є ефективним методом організації модульного навчання економічних дисциплін. Виявлено, що самостійна робота як переважаюча та визначальна форма організації модульного навчання економічних дисциплін відображає особистий внесок студента в результати пізнавальної діяльності. Встановлено, що ефективними *методами* реалізації самостійної роботи є створення студентами індивідуальних опорних конспектів з тематичних модулів,

виконання вправ змістово-пошукового плану, підготовка та виконання індивідуальних, колективних завдань, курсових проектів на основі наскрізних завдань. Доведено, що активізація лекцій, практичних занять, самостійної роботи студентів сприяла розвитку їх активної самостійності. Це виявилось у збільшенні числа студентів, які брали участь у роботі студентського наукового товариства та науково-практичних конференціях.

У третьому розділі дослідження – **«Організація та проведення педагогічного експерименту»** – обґрунтовано критерії ефективності модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах, розкрито етапи та методика педагогічного експерименту, проаналізовано результати експериментальної роботи.

Для проведення формувального експерименту було визначено критерії ефективності модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах. До них віднесено: *змістовий* (якість набуття студентами змісту економічних дисциплін), *процесуальний* (сформованість економічних умінь і навичок студентів, рівень адаптації студентів до навчального процесу, рівень розвитку комунікативних умінь студентів, рівень групової згуртованості студентів), *мотиваційно-рефлексивний* (сформованість пізнавальної мотивації та розвиток рівня домагань студентів), *поведінково-результативний* (сформованість активної самостійності студентів).

Ефективність впливу обґрунтованої та розробленої моделі організації модульного навчання економічних дисциплін досліджувалась за методиками оцінки рівня адаптації студентів до пізнавальної діяльності Д.Ф. Крюкової, визначення індексу групової згуртованості студентів Р. Сішора, оцінки комунікативних умінь студентів А.В. Кареліна, розвитку пізнавальної мотивації К.М. Замфір у модифікації А.О. Реана. Дослідження сформованості економічних знань, умінь і навичок та розвитку рівня домагань студентів було здійснено на основі методологічного прийому Ф. Хоппе. Дослідження сучасного стану організації навчання економічних дисциплін у технічних університетах, вивчення актуальності економічних знань, умінь і навичок у професійній діяльності майбутнього фахівця, оволодіння студентами змістом економічних дисциплін, оцінювання та самооцінки студентів стосовно сформованості економічних умінь і навичок було здійснено на основі розроблених анкет.

Педагогічний експеримент було здійснено у трьох технічних університетах упродовж констатувального, формувального та узагальнюючого етапів. На констатувальному етапі було досліджено сучасний стан і особливості усталеної практики модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах, які зумовили потребу модернізації його змісту, форм і методів організації. Метою формувального етапу експерименту було впровадження у практику технічних університетів розробленого навчально-методичного комплексу для формування загальнотеоретичної складової економічної підготовки студентів в умовах модульного навчання. На його основі було доведено положення щодо ефективності організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах за розробленою моделлю. Метою узагальнюючого етапу експерименту був аналіз, узагальнення та статистична обробка результатів ефективності організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах за розробленою моделлю.

Аналіз результатів педагогічного експерименту показав позитивну динаміку навчальних досягнень студентів експериментальної вибірки порівняно з контрольною (рис. 2-5, табл. 1).

Таблиця 1

Узагальнені показники ефективності модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах

№ п/п	Показники ефективності	Рівні	Значення показників		t-критерій Стьюдента	
			К	Е	t _{ст.}	t _ф
1	Якість оволодіння студентів змістом, %	Репродуктивний	36,13	15,85	3,3	5,4
		Продуктивний	46,22	42,07		
		Творчий	17,65	42,08		
2	Сформованість економічних умінь і навичок студентів, %	Репродуктивний	37,06	19,01	3,3	5,59
		Продуктивний	45,29	39,67		
		Творчий	17,65	41,32		
3	Рівень адаптації студентів до навчального процесу	Середньозважений	1,746	2,503	3,3	5,83
4	Рівень комунікативних умінь студентів, %	Високий	9,91	28,55	3,3	7,04
		Вище середнього	22,14	47,11		
		Середній	32,23	18,18		

		Низький	35,72	6,16		
5	Рівень пізнавальних мотивів студентів, %	Позитивні зовнішні	39,5	17,4	3,3	12,15
		Негативні зовнішні	18,5	7,4		
		Внутрішні	39,5	75,2		
		Відсутні	2,5	0		
6	Рівень домагань студентів, %	Завищений	31,1	11,6	3,3	8,36
		Адекватний	42,1	77,7		
		Занижений	26,8	10,7		

Так, кількість студентів репродуктивного рівня оволодіння змістом економічних дисциплін в експериментальній вибірці скоротилась на 20,43 % порівняно з контрольною, відповідно кількість студентів творчого рівня зросла на 24,43 %. Кількість студентів репродуктивного рівня сформованості економічних умінь і навичок в експериментальній вибірці скоротилась на 18,05 % порівняно з контрольною, відповідно кількість студентів творчого рівня зросла на 23,67 %. Рівень позитивних внутрішніх пізнавальних мотивів студентів експериментальної вибірки виявився на 35,7 % вищим, аніж у контрольній. Адекватний рівень домагань був сформований у 77,7 % студентів експериментальної вибірки, що на 35,6 % більше, ніж у контрольній. В експериментальній вибірці порівняно з контрольною виявилось на 25,1 % більше учасників студентського наукового товариства, відповідно на 23,44 % більше учасників науково-практичних конференцій. Працевлаштування за фахом випускників-учасників експериментальної вибірки виявилось на 28,6 % вище, аніж у контрольній.

Статистичний аналіз експериментальних даних на основі динаміки t-критерію істотності відмінностей Стьюдента (табл. 1) свідчить про стійку тенденцію підвищення якості оволодіння студентами змістом економічних дисциплін (5,4 проти 3,3), рівня адаптації студентів до навчального процесу (5,83 проти 3,3), сформованості економічних умінь та навичок студентів (5,59 проти 3,3), рівня розвитку комунікативних умінь студентів (7,04 проти 3,3), розвитку пізнавальної мотивації студентів (12,15 проти 3,3), сформованості адекватного рівня домагань студентів (8,36 проти 3,3).

Результати проведеного дослідження свідчать, що експериментальне модульне навчання економічних дисциплін за розроблею моделлю забезпечило в статистично значущих межах впорядковане, передбачуване, контрольоване підвищення ефективності економічної підготовки студентів у технічних університетах.

У загальних висновках узагальнено результати теоретичної та методичної розробки моделі організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах.

ВИСНОВКИ

1. На основі аналізу психолого-педагогічних джерел виявлено недостатню розробленість проблеми організації модульного навчання економічних дисциплін у

технічних університетах у педагогічній теорії, обґрунтовано базові поняття дослідження та особливості організації навчання економічних дисциплін у вищій школі. Дослідження сучасного стану навчання економічних дисциплін у технічних університетах довело значущість економічних знань, умінь і навичок у професійній діяльності майбутніх фахівців технічного профілю. Однак, під час відвідування практичних занять з економічних дисциплін було виявлено переважання формального підходу до формування змісту навчальних модулів, недостатню розробленість і методичну готовність викладачів економічних дисциплін до використання ефективних форм і методів навчання, недостатнє володіння студентів ефективними методами учіння. Це дозволило зробити висновок, що домінування традиційних, фронтальних форм і методів організації модульного навчання економічних дисциплін не дозволяють сформувати у студентів належний рівень професійно спрямованих економічних знань, умінь і навичок.

2. Розроблено й обґрунтовано *модель організації* модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах. У її основу покладено сучасні педагогічні підходи: технологічний, процесуально-змістовий, особистісно орієнтований, активізації навчання, розвитку творчості студентів. Нормативна компонента моделі характеризує зміст економічної підготовки відповідно до галузевих стандартів вищої освіти. Цільова компонента моделі відображає пізнавальні, виховні та розвивальні цілі модульного навчання економічних дисциплін. Організаційно-процесуальна компонента моделі відображає етапи організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах. Визначені засади характеризують складові, функції економічної підготовки студентів та принципи організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах. Практична організація модульного навчання економічних дисциплін відображає утворення навчальних модулів, відбір та формування змісту, форми й методи організації модульного навчання економічних дисциплін. Ефективність організації модульного навчання економічних дисциплін характеризують обґрунтовані критерії ефективності модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах.

3. З'ясовано, що *зміст* модульного навчання економічних дисциплін відображає вимоги галузевих стандартів вищої освіти щодо професійно орієнтованих економічних знань, умінь і навичок студентів і способи їх набуття. Здійснено логічно-змістове структурування навчальних модулів. Виділено такі типи навчальних модулів з економічних дисциплін: тематичний, заліковий та кредитний. Тематичний модуль відображає зміст окремої теми економічної дисципліни та

методично забезпечується навчальним тренінгом. Близькі за змістом тематичні модулі об'єднані у змістовий модуль, який має заліковий характер та характеризує зміст окремого розділу економічної дисципліни. Залікові модулі інтегруються у кредитний модуль, який відтворює структуру та зміст окремої економічної дисципліни. Відбір і формування змісту загальнотеоретичної, практично-прикладної, організаційно-управлінської та соціально-адаптаційної складових економічної підготовки студентів у технічних університетах здійснено на основі принципів відбору змісту економічних дисциплін (відображення соціального замовлення суспільства, цілісності формування професійного та економічного знання, відповідності змісту економічних дисциплін цілям модульного навчання, єдності предметно-змістового та діяльнісного аспектів модульного навчання економічних дисциплін), порівняльного аналізу змісту й якості діючих навчальних програм з економічних дисциплін у технічних університетах та розроблення навчально-методичного комплексу.

4. Встановлено, що традиційні *форми* організації навчання економічних дисциплін – лекції, практичні заняття, самостійна робота студентів набувають ефективності за умови їх активізації. Ефективність лекцій підвищується, якщо застосувати взаємодію та діалог студентів і викладача у розв'язуванні проблем, ситуацій, завдань практично-прикладного характеру, використати мультимедіа засоби, структурно-логічні схеми, ілюстрації тощо. Ефективність практичних занять підвищується, якщо застосувати *навчальний тренінг* – проєктований навчально-виховний процес набуття студентами пізнавального досвіду в тематичному модулі. Організаційно-методичною основою розроблених навчальних тренінгів є *інтерактивні методи* навчання: організація навчальної діяльності студентів у складі малих груп на умовах змагання; розв'язування диференційованих задач, проблемних ситуацій; проведення партнерських дискусій, ділових ігор; підготовка презентацій, навчальних проєктів; виконання тестових завдань. Розроблені методи моделюють реальну професійну діяльність майбутніх фахівців в умовах ринку. Встановлено, що ефективні *методи* реалізації самостійної роботи студентів – створення опорних конспектів з тематичних модулів, виконання вправ змістово-пошукового плану, підготовка та виконання індивідуальних, колективних завдань, курсових проєктів на основі наскрізних завдань. Доведено, що активізація лекцій, практичних занять, самостійної роботи студентів сприяє розвитку їх активної самостійності, що виявилось у зростанні числа студентів, які

брали участь у роботі студентського наукового товариства, науково-практичних конференціях.

5. Обґрунтовано *змістовий, процесуальний, мотиваційно-рефлексивний та поведінково-результативний* критерії ефективності модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах. На їх основі експериментально перевірено, що організація модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах за розробленою моделлю підвищує сформованість у студентів професійно значущих економічних знань, умінь і навичок, розвиває пізнавальну мотивацію, сприяє формуванню адекватного рівня домагань, комунікативних умінь, активної самостійності студентів. Впорядковане, передбачуване, контрольоване зростання визначених критеріїв ефективності модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах забезпечено організацією експериментального модульного навчання економічних дисциплін за розробленою моделлю, що в статистично значущих межах підтверджено позитивною динамікою значень t-критерію істотності відмінностей Стьюдента.

6. Розроблено *навчально-методичний комплект* для формування загальнотеоретичної складової економічної підготовки студентів в умовах модульного навчання, який складається з навчальної програми, побудованої за модульним принципом, електронного навчального посібника, практикуму «Економічна теорія: практикум: інтерактивні методи в модульному навчанні», рекомендованого Міністерством освіти і науки України, методичних рекомендацій з організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах.

Водночас проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми організації модульного навчання економічних дисциплін студентів у технічних університетах. Потребують подальшого дослідження проблеми створення міжуніверситетських банків інтерактивних методів модульного навчання, формування мотивації викладачів економічних дисциплін до використання ефективних методів навчання та вивчення закордонного досвіду організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО У ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ

АВТОРА:

Навчальний посібник

1. Андрусь О.І. Економічна теорія: практикум: інтерактивні методи в

модульному навчанні: навч. посіб. / О.І. Андрусь. - К.: КНТ, 2008. – 480с. (*гриф Міністерства науки і освіти України*, лист № 1.4/18-Г-2223, від 12. 12. 2007)

Методичні рекомендації

2. Андрусь О.І. Методичні рекомендації з модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах / О.І. Андрусь. – К.: Політехніка, 2009. – 21с.

Статті у наукових фахових виданнях, затверджених ВАК України

3. Андрусь О.І. До проблеми підвищення ефективності професійно-економічної підготовки студентів технічного університету / О.І. Андрусь // Збірник наукових праць / [голов. ред. В.Г. Кузь]; Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – К., 2004. – С. 5–13.

4. Андрусь О.І. Модульно-проектувальний комплекс: освітнє завдання та методологічна основа / Ольга Андрусь // Вища освіта України. – 2004. – №1. – С. 97 - 101.

5. Андрусь О.І. Сучасний стан навчання економічних дисциплін студентів у технічних університетах / Ольга Андрусь / Неперервна професійна освіта: теорія і практика. - 2006. – Вип. 3/4. – С. 61-69.

6. Андрусь О.І. Принципи модульного навчання економічних дисциплін студентів технічних університетів / О.І. Андрусь // Вісник Національного технічного університету України «КПІ»: Філософія. Психологія. Педагогіка: зб. наук. праць. – К., 2006. - № 2(17). – С. 105-111.

7. Андрусь О.І. Організаційна модель модульного навчання студентів економічних дисциплін у технічних університетах / Ольга Андрусь // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2006. – Вип. 1/2. – С. 34-42.

8. До проблеми професійної підготовки студентів у технічних університетах. Наукові записки: Збірник наукових статей Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова / Укл. П.В. Дмитренко, Л.Л. Макаренко. – К.: НПУ, 2006.- Випуск LXII (62). – С. 23-35.

9. Андрусь О.І. Модульне навчання у педагогічній теорії та його використання у професійній підготовці студентів технічних університетів / О.І. Андрусь // Наукові записки: [зб. наук. ст.] / Національний пед. ун-т імені

М.П. Драгоманова; уклад.: [П.В. Дмитренко, Л.Л. Макаренко]. – К., 2007.- Вип. LXV. – С. 12-23.

10. Андрусь О.І. Організація модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах / О.І. Андрусь // Проблеми освіти: наук. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – К., 2007. – Вип. 54. – С. 55-61.

11. Андрусь О.І. Відбір змісту модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах / Ольга Андрусь // Збірник наукових праць / Уманський держ. пед. ун-т імені П. Тичини; [голов. ред. М.Т. Мартинюк]. – К., 2007. – С. 14-21.

12. Андрусь О.І. Формування активної самостійності студентів технічних університетів у процесі модульного навчання економічних дисциплін / О.І. Андрусь // Вісник Національного технічного університету України «КПІ»: Філософія. Психологія. Педагогіка: зб. наук. праць. – К., 2006. - № 3 (17). – С. 105-111.

Статті у збірниках наукових праць

13. Андрусь О.І. Економічна підготовка студентів ВНЗ: проблеми і перспективи їх подолання / Андрусь Ольга Іванівна // Наукові засади економіки і управління освітою: зб. наук.-теорет. конф. аспірантів та вчених, 14-16 квіт. 2004 р., м. Переяслав-Хмельницький. – К., 2004. – С. 15-20.

14. Андрусь О.І. Формування комплексних знань та умінь майбутніх інженерів у процесі економічної підготовки Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції “Наука і освіта 2005”. Том 31. Проблеми підготовки фахівців. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. – С. 17.

15. Андрусь О.І. Педагогічні технології професійної підготовки майбутніх інженерів у контексті сучасності. Творчість та освіта у вимірах XXI століття: Матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (12-13 травня 2005 р., м. Київ) / Уклад.: Б.В.Новіков, І.І. Федорова. – К.: ІОЦ видавництво «Екмо», 2005. – 340 с. – С. 273-274.

16. Андрусь О.І. Підвищення навчально-пізнавальної активності студентів технічних університетів в умовах модульного навчання. Економічна організація та економічна освіта: взаємообумовленість стратегій розвитку: Зб. мат. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 100-річчю від дня народж. С.М. Бухала, доктора економічних наук, професора. 7-8 лют. 2007 р. / Відп. ред. А.П. Наливайко. – К.: КНЕУ, 2007. – 440с. – С. 93-95.

17. Андрусь О.І. Модульне навчання економічних дисциплін студентів технічних університетів: обґрунтування змісту. Україна в євроінтеграційних процесах: проблеми і перспективи: тези доповідей 2-ї (2005), 3-ї (2006), 4-ї (2007) Міжнародних науково-практичних конференцій, присвячених пам'яті першого президента МНТУ, академіка Юрія Бугая. / упорядник Л.П. Каліберда. – К.: вид-во МНТУ, 2007. – С. 283-281.

АНОТАЦІЇ

Андрусь О.І. Організація модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах. Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2010.

У роботі розкрито сутність, складові та функції економічної підготовки студентів у технічних університетах, сформульовано принципи організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах, представлена модель організації, сформовано й відібрано зміст, обґрунтовано й розроблено форми й методи організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах, визначено критерії ефективності та експериментально доведено доцільність організації модульного навчання економічних дисциплін у технічних університетах за розроблено моделлю.

Ключові слова: технічні університети, економічні дисципліни, модульне навчання, модуль, економічні знання, уміння й навички, модель організації, критерії ефективності.

Андрусъ О.И. Организация модульного обучения экономических дисциплин в технических университетах. Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Национальный педагогический университет имени М.П.Драгоманова, Киев, 2010.

В работе раскрыта сущность, составляющие и функции экономической подготовки студентов в технических университетах, сформулированы принципы организации модульного обучения экономических дисциплин в технических университетах, представлена модель организации, сформировано и отобрано содержание, обоснованы и разработаны формы и методы организации модульного обучения экономических дисциплин в технических университетах; обоснованы и отобраны критерии эффективности, экспериментально доказана целесообразность применения обоснованной модели организации модульного обучения экономических дисциплин в технических университетах.

Ключевые слова: технические университеты, экономические дисциплины, модульное обучение, модуль, формы и методы обучения, модель организации, критерии эффективности.

Andrus' O.I. Organization of Module Studies of Economic Disciplines in Technical Universities. – Manuscript.

Dissertation for a Candidate degree in Pedagogics, speciality 13.00.04 – theory and methods of professional education. – National pedagogical university named after M.P. Dragomanova, Kyiv, 2010.

The work analyses philosophical, psychological and pedagogical, methodical literature on problems of module studies of economic disciplines in technical universities; the theoretical basis of module studies organization in higher educational establishments is well-grounded; the peculiarities are identified and modern state of module studies of economic disciplines in technical universities is investigated.

Role, place and components (general theoretical, practical and applied, organization and administration, personal adaptation) of economic training of technical university students are revealed; principles of module studies of economic disciplines in technical universities (of modules, systematic character, providing of the didactic aim, flexibility, knowledge effectiveness and operativeness; conscious perspective, parity; variety of methodical consulting; establishment of feed-back; projecting of content, forms and methods of module studies).

In the dissertation the model of organization of module studies of economic disciplines in technical universities is developed. Its basis consists of modern pedagogical approaches: technological, process and content; person-centered; study activity;

development of students' creativeness. The model of organization of module studies of economic disciplines in technical universities integrates normative, aim, organization and process components. Normative component reflexes the component of economic training to the state branch standards. Aim component characterizes cognitive, upbringing and developing aims of module studies of economic disciplines in technical universities. Organization and process component of the module reflexes the content, forms and methods, criteria of organization effectiveness of module studies of economic disciplines in technical universities.

The structure of general theoretical, practical and applied, organization and administration components of economic training of students in technical universities is realized. Selecting and formatting of content of module studies of economic disciplines in technical universities are grounded on the theoretical, educational and subject levels. Theoretical, educational and subject levels of selection of contents of module studies of economic disciplines of students in technical universities are grounded: at the theoretical level its principles are formulated (the reflection of the society's social order; the integrity of professional knowledge forming; the accordance of economic disciplines contents to the purpose of module studies; the unity of the subject, contents and activities of the module studies of the economic disciplines); at the subject level the comparative analysis of the contents and quality of the current syllabus of economic disciplines in technical universities are realized; at the educational level the theoretically grounded and experimentally tested statements were put in the basis of discipline "Basis of economic theory" (the syllabus of instructions, the text-book on the theory, the practical work and methodical recommendations which are adapted for students and teachers).

To activate module studies of economic disciplines the elaboration of forms and methods of organization of module studies of economic disciplines in technical universities is provided. The grounded forms of organization of module studies of economic disciplines in technical universities are lectures based on dialogues, with the use of multimedia devises, structure and logical schemes, solving tasks of practical and applied character, students' fulfilling of basis summaries, content and research exercises; student's taking part in students scientific societies, scientific and practical conferences. Elaborated methods of module studies of economic disciplines in technical universities are organization of study activity of students in small groups in conditions of competitions, differentiation tasks and problem situations solving, partnership discussion, business games, quiz games, preparing of presentation, study projects, brain storming methods etc.

The criteria of the efficiency of module studies of economic disciplines in technical universities are grounded. Stages and methods of experimental work are revealed. On the basis of selected criteria the effectiveness of author's model of organization of module studies of economic disciplines in technical universities is proved. The results of the

pedagogical experiment are analyzed; their interpretation on statistics data procession is realized.

Key words: technical universities, economic disciplines, module studies, module, economic knowledge, habits and skills, forms and methods of study.

